

Varpas išeina kas mėnesis. Metinė prekyba su parsijuntimu:
 Rusijoje (kuvertuose) 6 rubl.,
 Prusose 4 auks.,
 Amerikoje ir kitur 5 auks.

VARPAS

Apgarsinimai Varpė, ištisa eilutė smulkaus rašto, kaštuoja 60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis,

Klausymas apie ištekejimą tarp mokintų moterų.

Mokintos moters abelnai, ypač gavusios universitetišką diplomą, ar turi tiek pat šansų ištekti, kaip moteriškos, ne ragavusios užginto obalio žingėdos? Šis, taritum, banališkas klausymas suteikia daug rūpeščių dėl vyrų ir moterų anoj' pusej' Atlantikos. Mokintos moteriškos neužilgo užims pusę vietų moksliskose institucijose! 1870 metose Suvienuytose Valstijose buvo tik 527 daktarkos, 414 činovninkių, 5735 muzikantes, 7 sténografistkos ir 602 aktrisi; 20 metams praplėkus, t. y. 1890 metose Suvienuytose Valstijose priskaityta daktarkių 4455, činovninkių 4875, muzikančių 34 518, sténografistkų 21 185, aktrisių 3949. Aišku, jog skaitlius savistovių moteriškių smarkei pasididino visuose skiruose žmogaus darbu. 1870 metose ne buvo ten inžinierkių ir moteriškių geometrų, dabar jų per 180; 1870 metose buvo tik 5 advokates, dabar 240; tuokart skaitlius žurnalistkių išaugo iš 35 iki 888, tepliorninkių iš 412 iki 11 000; vietoj' vienos architektorkos, dabar 3000. Ši veiklinga armija savistovių moteriškių ar turi tiek pat šansų ištekti, kaip ir kitos moteriškos, kitaip sakant, kaip didis nuošintis žiedotuvių dėl moteriškių, gavusių universitetišką mokslą? Rasėjas Milicent Washburn Shinn amerikoniškame žurnale „Century“ (už spalį 1895 m.) patalpina surašą 1805 vardų moteriškių, gavusių atestatus 1895 metose. Tarp jų ištėkėjusių daktarkų 34, advokačių, žurnalistkių — arti tužino, teipogi keletas garšių raštininkių, anot Lucy Stone ir Frances Willard. Tokiu būdu tik 28,2% moteriškių ištėkėjusių — Sulyginus su vidutiniu nuošimčių žiedotuvių dėl amerikiečių moterų augumo 20 metų, t. y. su 80%, turėtume išreikšti nusprendimą, baisingą ateitei stono moterystės. Bet prisižiūrėsme arčiau. Ne reik užmiršti, jog surašėje 1805 moterų, pabaigusių mokslą, randame 887 vardus moteriškių amžiaus žemiau 20 metų, studentes-gi išteka abelnai, sukakus 25 metams amžiaus - skaitykime toliau. Moteriškos universantės išteka, sukakus amžių nuo 25 iki 30 m., skaitliu 32,7%; 25 iki

35 met. — 43,7%; nuo 35 iki 40 m. — 49,7%, po 40 m. išteka 54,5%. Pripažinus, jog nuošintis žiedotuvių dėl moteriškos amerikietės, abelnai 90, turetume padirbti nuokalbi, neprijausią mokintai moteriškei: $\frac{1}{3}$ baigusiu mokslą lieka mergaitėmis. Apart to, amerikietė mokinta išteka paskiau tų, kurios neina universitetan. Moteriškos, be universitetiško apšvietimo, išteka dažniausia augyje nuo 20 iki 25 m. Da-gi, 9,7% moteriškių išteka tarp 15-20 metų, tarp jų ne rasite nė vienos su universitetišku diplomu.

Amerikietės jieško apšvietimo ar maišytose universitetose, kurius lanko ir vyrai, ar moterų universitetose; šis dalykas ar ne turi jokio ryšio su statistika žiedotuvių? Gryžkime pas senąją skaitlių. Tarp 1805 moteriškių, randame 1134 moteriškos, baigusias mokslą moterų universitetose ir 671 maišytose universitetose. Dygsta, tokiu būdu nauja dėsta skaitlius žiedotuvių.

Skaitliaus žiedotuvių:

Moteriškės.	Maišyti univers.	Moterų univ.
peraugę 25 m.	38,1%	29,6%
„ 30 m.	49,7 -	40,1 -
„ 35 m.	53,6 -	46,6 -
„ 40 m.	56,9 -	51,8 -

Gana žvilgterėti ant šių skaitlinių, idant nuspręsti, jog draugiškas tobulijimasis abiejų lyčių geistinas dėlei dalykų žiedotuvystės, ir nuošintis žiedotuvių abiejose sistėmose išneša iki 29% contra 22,9%; kaip įsaiškinti šią skirtavystę. Reges, pirmiausiai, jog vienkartinis tobulinimasis, artinant abi lyti, labiau patraukia jas į žiedotuvystę. Jausmas draugiškumo išauga į norą, susivienyti ryšiais žiedų. Bet amerikietės kiteip aiškina palgygintą mažskaitlių ištėkėjimų mergaičių, baigusiu moterų universitetus, antai: moteriškos, papratusios nuo mažų dienų gyventi atitolime nuo vyrų lengvei persitikrina, jog ištėkėjimas dėl jų nereikalingas.

Idant išmainyti savo ramą gyvenimą ant abiejotios laimės marčios gyvenimo, amerikietė reikalauja nuo vyro tokių kokybių, kokiomis jis retai gali pasigirti. Štai kur šaltinis atšalimo amerikietės link ištėkėjimo.

Žinoma, jog statistika žiedotuvių duoda ne vienodas skaitlius dėl įvairių kraštų ir

provincijų: tas pats ir Sąjunitose Valstijose, kur žieminėse valdonystėse mažiau iškysta vestuvių, negu piptinėsė. Ši įplauka klimato, arba sociališkų sąlygų, matoma ir ant mokintų moteriškių, anot, moterės Kalifornijos, pabaičiusios mokslą, išteka greičiau, ne kaip moterės Valstijos Nju-Jorko. ir rečiau moterių vakarinių valstijų ir t. t. Bet didžiasį įplauki ant skaitliaus žiedotuvių daro triusa, kokias atsiduoda moteriške, baigus mokslą. Moteriškės profesorės ir mokintojos mokyklėse lengviau atsisako nuo ištekejimo, ne kaip daktarės ir advokatės. Jausmai motinystės, paslepti kiekvienoje moterėje, randa daktarystėje atsakančias sąlygas, tai-gi moterės šios kategorijos daug bargiau renkant sau vyrą.

Peršiskirimai jaunųjų dėl mokintų moterių visai ne žinomi. Joms sunkiau išrinkti sau vyrą, bet jos moka išrinkti sau atsakančią vyrą. „Nelaimingi ištekejimai ne žinomi tarp mokintų moterių!“ džiūgsmingai šaukia Washburn Shinn. Tą patį kalba, gangreit visos raštininkės, aprašančios idilistišką gyvenimą daktarių ir advokatių ištekejusių. Bet regema laime ne visuomet tikra laime. Dėlvis tame, jog mokintos moterės ne paliauja triusus ir, be abėjonės, ne jaučia teip netikybių šeimyniško gyvenimo. Apart to, mokinta moteriškė išteka labiau subrėndus kūniškai ir dvasiškai.

Iš „Revue des revues“ Ragaikštis.

Iš liuberiškos kalbos.

Padavė Dr. Basanavičius.

„Liuberiška“ arba „liuberska“ ubagų kalba su lyg šiol' labai menkai pažįstama buvo mūsų literaturoje. Rōds mes žinojome, kad mūsų „lipkiai“ vartoja tarp savęs kalbėdami tūlus įpatīgus žodžius nesuprantamus, bet kokias tai galėjo buti ta ubagų kalba, nieko nežinojau. Nuo žodžio „liubaras“, „labaras“ = *viras* praminta, liuberiškoji = *virų* kalba, regis, žodžiuose n'yra turtinga. Vincas Vaičiūtis, kursai nuo ubago Raulo Balčiūno iš k. Karpiejų (Vilkav. pav., Suvalk. gub.) buvo apie 106 žodžius tos kalbos užrašęs, sako, tas ubagas mokėjęs visą liuber. kalbą, bet daugiau liub. žodžių nežinojęs; laimingesnis rinkime liuberiškų žodžių buvo M. Slančius iš k. Trumpaičių, Kauno gub., kursai prisiusdamas man 212 užrašytų žodžių, sako, kad ubagai „vis slepęs“, nenorėdami tuos žodžius paduoti, arba vėl „prašo brangiai užmokėti“ ir klausia, „ar verta daugiau tos „lipkių“ kalbos jantotis“. Iš sulyginimo liub. žodžių, paduotų per paminėtų aukščiau rinkikų matoma, kad ubagų kalba Suvalkų ir Kauno gub. yra kuo ne vienokia, atskyrus tik tūlas dia-

lektiškas atmainas (*andriūšis, aurint; solint, škičas* etc. Suvalkų gub., *indrūšis, auriduot, sulyt, skičas* etc. Kauno gub.), kurias su litaromis V. ir S. paženklinu. — Pirmuosius kelis, Oškabaliuos' užrašytus, liuberiškus žodžius aš buvau patalpinęs „Liet. Aušros kalendoriuje 1885 m.“ (pag. 64—66); apskelbdamas ir žemiau paduotuosius, vilijos' prisidėjęs prie išaiškinimo tos interesantinos ubagų kalbos.

Adomas — žmogus.

aismė — giesmė.

alūsčius (S.), *alasninka* (V.) — druska.

alasninke — silke.

5. *andriūšis* (V.) — brolis, viras.

andriūše — sesuo.

apiniju — eini.

apsulai — pautai.

arà — degtinė, arielka.

10. *ašvys* — arkllys.

ašvā — kumelė.

aulutka — karvė.

ausbonas — puodas.

aurat's — kiaušis.

15. *aurint* (V.), *auriduot* (S.) — kalbėt.

aurudzene — kalbā.

bakėioras — tėvas.

bakėiorka — motina.

barkimai — kailiniai.

20. *barzdulkos* — cibuliai.

batūrai — barščiai.

bōluras — bārštis.

batūžis — kareivis.

bielimnas — baltas.

25. *bieluška* — bulvė.

betas (V.), *bielas* (S.) — šitas.

biečiui — šičion, dabar.

bimbilas — varpas.

britkai — medžiai, malkos.

30. *brusielka* (V.), *buseika* (S.) — lazda.

cacarninkas — rožančius.

cecierint — poteriaut.

cecirai — poteriai.

ceciri — keturi.

35. *eigoras* — lāngas.

cimbolit — melžt karvė.

cindzals — bažnyčia.

cipas — liežuvis.

čitoryt — skaityt.

40. *čiuke* — keule.

daballiot — duoti.

dalkus — vanduo.

delyt (V.), *dielyt* (S.) — kirsti, traukti.

dastiklint — gaut.

45. *domininkas* — suris.

dulenka — ugnis.

dulijasas — degutis.

dulint — rukint.

dumošyt — dumot, mislit.

50. *dranka* — raška.
dzetuoti — prašyt.
dzekon — dešimts.
dzekantninks — dešimtininkas.
dziakuot — duot.
55. *dzvine* — du.
džendžila — bažnyčia.
džendžilaukas — dievas.
džemburas — botagas.
ertika — arielka.
60. *filjuška*, —ete — skara.
filnuot (V.) — bučiuot.
flanka (V.) — pirtis.
fortas — dvaras.
galvā — įviršune (kalno ir tt.).
65. *galdobrisis* — latvyš.
gārdas — miestas.
gaūras (V.) — ponas, dvarponis.
gibas — kuprys.
gibā — kupra.
70. *gullus* — žydas.
gudleiku — žydelka.
guldrā — vilna.
indrasis (S.) — brolis.
indrasis — brolelis.
75. *indriuska* — sesuo.
jahinti — buti; *jabija* — yra.
japierint — imt.
japnait — eit.
jovušas — velnias.
80. *jevārotas* — kiaušinis.
jornas — vienas.
jordajis — urėdninkas.
insikimuot — įsigult.
insikierint — įsigert.
85. *kabelka* — kaša.
kakimna — kaip.
kardokas — ubagų šokis: „aš tavę iš-
mokysu kardoką šokti“ — priežodis.
karkūnas (V.) — kuilys.
konten — kur.
90. *kaniauka* — kanape.
končint — prašyt.
kapsuot (S.) — mušt.
kačijuot — sėdėt.
kačiurint (S.) — mižt.
95. *kankint* — megzti.
kānka — mazgas.
kaušas — šaukštas.
kerit (S.) — gert — *kierit* (V.).
kerte — kampas.
100. *kežint* (V.) — mižt.
kalyba (V.), *kalibra* (S.) — jauja, butas.
kānē — karčiama.
kozas — kiemas.
kalamauū — katinas, kate.
105. *karavonas* — jaunikis.
karavona — merga.
karavonaite — mergaitė.
- kerkūnas* (S.) — meitelis.
kerkunka — keule.
110. *kerkuninkas* — paršelis.
kutavidlui — tekinjai, ratai.
kótnē — vežimas, ratai.
kopsint (V.) — mušt, trenkt.
kriksuot — rékaut.
115. *kimuot* — gulėt.
keṁanka — lova.
kežas — šudas.
kežint — šikt.
kajuktas (V.) — bajoras.
120. *kušpornas* — vargužis.
kušperninkas — biednas.
klevas — geras, gražus, puikus.
klevā (adject.) — gerai.
kamijolas — kepure.
125. *kauras* (S.) — ponas.
kaurūk's — ponaitis.
kirka (S.) — ranka.
kindžiukas — metas.
kodzinys — diena.
130. *košēnka* — duona.
konaktis — naktis.
konedzelis — nedėla.
kopute — galva.
koṙā — sodžius.
135. *kresa* (S.), *krasa* (V.) — mėsa.
krepšys — kisenius.
kobiniai — piningai.
kobinys — grąšys.
konāke — kapeika.
140. *kraika* — skripka.
kraikuot — skripkuot.
krustas — rublius.
kraušia — grušia.
Krantur's — Vokjetis, Prusas.
145. *krusiukas* — rugys.
kalijuot — mirt, sprogti.
koncit (V.) — sakyt.
kviliuot (S.) — bučiuotis.
klūzyl — dėtis.
150. *kuilingas* (V.) — valdonas, ponas.
kupkuzas — zuikis.
liūbaras, *lābaras* (V.), *libóras* (S.) —
vyras.
labarukas — vaikas, -sunus.
labūmistis — bartis.
155. *laptarninkas* — dvilekis.
lapatkos — uaginės.
lapukai — kopustai.
lančakus — ašus.
lankā — pieva.
160. *lipkus* — ubagas.
lokas — žmogus.
lelioks (V.) — aukštas, didis.
levitus (S.) — didelis.
lokanka — moteriškė.

165. *liepojīt* — žiurēt, veizēt.
liepuvot — matyt.
māte — žemė.
makuse — galvena.
makusas — kopustas.
170. *mankus* — aš.
manusas — aš pats.
musin's (S.) — viras.
markunas — avinas.
markunka — avis.
175. *markliuk's* — gerelis.
makaciog's — assessorius.
mandzierint — dirbt, darīt.
mandzierius — darbas.
mandzierninkas — darbininkas.
180. *manetka* (S.) — marškinė, *manatka* (V.) — tabakaš.
matlokas (S.), *maklokas* (V.) — tabakaš.
mekeris — peilis.
mišolai — seudai.
molė (V.) — alus, gira.
185. *nastečkos* (S.), *našuskos* (V.) — kelines.
nastazninkas — sejonas.
neckont — nieks.
nolata (V.) — kairė.
navisninkas — obuolys.
190. *neklevai* — negrai, blogai.
odrine — daržinė.
oksim's (S.) — miškas.
pakoncit — pasakyt.
pakazninkas — ukininkas.
195. *pākaske* — gospadinė.
pārkancit — perprašyt.
pasiaurint — pasišnekėt.
parukluotis — pikt, bartis.
pats — ponas.
200. *penci* — penki.
perutas (S.), *porutas* (V.) — perkunas.
pināfint — eit.
puluot — pirkti.
plinka (S.) — pirtis.
205. *pliksuot* (V.) — rėkt.
pleksuot (S.) — verkt.
pliskint — verpt.
prabačioras — klebonas.
pīlaras — raštas, pašportas.
210. *posas* — daug, šmotas.
pūida — kudikis.
rakā — pati.
randžilus — botagas.
sibet — žibet, sviestis.
215. *skumejītis* — mokintis.
stuporus — krosnis, pėčius.
sunka (S.) — grinčia.
salyt (S.), *solint* (V.) — giesėt.
sapagai — čebatai.
220. *siera* — žemė.
sumara (S.) — duona.
slikturkos — ausys.
- sliktoriju* — girdžiu.
stikliuot — stovėt.
225. *skrebočyt* — skust.
skirtje (S.) — trys.
skūdirkos — kojos.
skrel's (S.), *skredas* (V.) — senas.
skičas (S.), *škicas* (V.) — suo.
230. *skičanka* — kalė.
skirka — sauja.
skinkjys — vinas.
skripečkos — durys.
stadern's (S.) — turtingas.
235. *stadirnik's* (V.) — bagotas.
stepurka — lašiniai.
salkutninkas — įnamys.
salkunai — taukai.
šarninkas — škaplierninkas.
240. *šikeris* — kirvis.
šatilas — katilas.
šebenius — kišenius.
šiorba — kaša.
šmaras — mulkis.
245. *šmurinas* — durnas.
šmurinaut — durnavot.
šmoruotis — juoktis.
šarkus — brangus.
šiumka (V.) — būtas.
250. *šakunds* — juodas.
šiski — visi.
šackun — visai (adv.).
šupeika — sermėga.
šūplenka — mėsna.
255. *šadrite* — daržinė.
šudrus — nečiuinas, nečystas.
šūpleika — banka.
šūs (S.), *šustas* (V.) — miestas.
šleika — kekšė.
260. *stiga* — sūbinė.
taban's (S.), *tavusas* (V.) — tu.
tanyt — nešti.
trojint — valgyt.
tremesuot — turėt, laikyt.
265. *trušioakai* — miltai.
truncėit — sirgt, smirdėt.
tymos — raudonas.
ukvizdis — dieyas.
uksmynas (S.) — miškas.
270. *urdielninkas* — vežimas.
vasilius — kunigas.
vosiliskos — knygos.
volutas — arklys.
volatanka — kumelė.
275. *volačiuk's* — kumelys.
varnatas — gaidys.
varnačyna — višta.
volyt — norėt.
vikras — žolė, sienas.
280. *venistras* — stiklas.
vislas — sviestas.

znakeit — žinot.

žibon (V) — kitelis.

„Lipkių“ kalba prigul, neabejotinai, kategorijon tu, kurias „slaptos“ kalbomis („secret languages“) priimta vadinti, tokias „slaptakalbas“ užtinkama vartojant ir pas kitas Europos ir Azijos tautas.*) Lietuvos ubagai kalba tarp savęs „liuberiskai“, kad jų kalbos kiti nesuprastų. O šita jų kalba yra iš daugelio įžvilgių akyva.

Jau paviršiumi žiurint, patsai jos žodynas labai įvairiai išveizdi. Čion mes užtinkame, šalije tyrai lietuviškų žodžių, dangybė ir iš svetimų kalbų priimtų. Teip, kiek galėjau užtėmyti, joje randasi: turkiški ar totoriški (adomas — turk. *adam*, *beni adem* = žmogus, *kāne* — turk. *chang* = namas), sloveniški (bielimnas, citoryt, dabatliot, kikiinna, znakeit, lapatkos, pliksuot, sliktoryt, skripeckos ir k.), vokiški (britkai, slg. vok. Brett), prancuziški (batužis, slg. pranc. batailler, bataille; sarkus — pranc. cher), latviški ar tik latviškai istariamai (ceciri, -penci, dūlenka), dzukiški (dzetuot, dzekon, dziakuot, dzvine, dzendzila, mandzierint), tyrai lietuviški (ašvys, ašva, aušbonas, buseika, gūdlus [= gudrus], lioškas, pats, skinkys, žibonas ir k.). Be to dar randasi joje tūli žodžiai, kuriuos tik galima suprasti, palyginus su graikiškais ir lotyniškais. Teip ant paveikslo: *aismė* nuog aidoti, kaip *giesmė* nuog giedoti = *αἴσμα* (= *αἴσμα*). *αἴσμα*, *ἡ αἴσμα* (Sfidas. s. v.); *aluscius*, slg. *άλυς*, gen. *άλυος* — druska; *andriusis* slg. *ἀνδρῖς*, *ἀνδρῖος*; *dzekon* — *δέκα*, lat. *decem*; *siliuot, kuiliuot* — *σῆλιον* — bučiuoju, miliu; *kapsuot, kopsuot* — *καρῶνα*; *karavona* = *ἡ κάρῶνα*; *xopazov* — *μερῆ*; *kařdokas* = *καρδοκῆ* — talas šokis; *kemanka, kimuot* = *κεμῆνα*; *kalyba, kalibra* = *καλύβη*; *kirka* = *κῆρα*; *klėvas* = *κλῆσος*; *kōru* = *κόρα*, *κωρῖον*, *kresu, krasa* — *ἡ κρέατος*; *kraika, kraikuot* = *κρέατος*; *mekeris* = *μαχαίρα*; *oksim's* slg. *ὀξίμης* — medis bukas; *posas* = *πῶς*, *πῶσα*, *πῶς*; *pūtila* = *πῦρ*, *πυρῖος*; *sikeris* = *σικῆρα*; *vasilius* = *βασιλεύς*. Su lotyniškais reikėtų palyginti: *aurint, auriduot* = oro, orare; *cačarnikas*, *ceciri* = cicer, gen. ciceris; *galva* = calva; *gibas, giba* = gibbus; *jovus* slg. Jupiter, Jovis; *kōzas, pakaske, pakaznikas* = casa; *kopute* = caput; *pakoncil* slg. cano; *pitaras* = pietura; *salyt, solint* slg. su salio; *lanyt* slg. su leno; *volyt* = volo.

Detaliską palyginimą kitų žodžių tardytojams kalbų palikdamas, aš nofėčiau čionai

*) Slg. F. S. Kraus. Geheime Sprachweisen. Am Ur-Queh. Monatschrift für Volkskunde. 1891. S. 22. 48. 65. 70. 111. 127. 143. 187. — 1892. S. 43. 106. 135. 167.

tik sekanti klausyma (kaip) kaip, kokiū budu ubagų kalboje atsirado toki žodžiai? Kad „lipkiai“ sloveniškūs, vokiškūs, latviškūs, turkiškai-totoriškūs žodžius galėje naujasneme laikė pasisavinti (lengvai suprantams, ale iš kur atsirado toki kalboje žodžiai? Graikiškais ir lotyniškais ir dar labai senoje (slg. *klevas* ir *klep* formoje) Pirmausiu kožnas, man rodos, britars, kad toki žodžiai negalėjo buti atnešti per tikrą graikiškos ir lotyniškos kalbos — kaip ant paveizdo sloveniškos, latviškos ir k. — nės su graikiškais ir rymenais lietuviai nuog tiek simtmečių netur jokių susinesimų. Nereikėtų, man ding, abejoti, juog tie liuber. kalbos žodžiai paėma iš to senovės laikų, iš kurio mes turime ir daugybę kitų, kamū (bendri) graikiškais, lotyniškais su lietuviška kalba, o ant kurių jau Michal. Lituanus, J. Hujikis, Cuno — kaip ir aht giminytos tarpe tų tautų — buvo seniai nurodę. Šiandien mes aiškiai išsitariti galime, kad toki žodžiai paėma iš to prosenoviško laiko, kadu lietuvių sentėviai dar piėline Europą buvo apgyvenę. Ant priešasties, kodėl tie žodžiai — kaip ir kiti pasenejusieje — ubagų kalboje užsiliko, jau M. Praactorius, XVI simtmet. rastininkas, nurodė, butent, kad senoviškos lietuvių tradicijos nuog vaideliotų tarp ubagų ir piemonių liko, krikščionyste pas mus įėdus. Die Weideler — sako jis — sind itzo insgemein Bettler und Hirten.“ Suprantama, kad tokiū budu senovės Lietuvos vaideliotų mokslo ir kalbos liekanos, o liekanos iš žilos senovės, ubagų tarpe sulyg šios dienos randasi.

1) *Michalonus Lituanus*. De moribus Tartarorum, Lituatorum et Moschorum fragmina X. ed. Grasseri. Basileae 1616 p. 23.

2) *Philipp Ruhig*. Betrachtung der lituanischen Sprache in ihrem Ursprunge, Wesen und Eigenschaften. Königsberg 1745. S. 21—60. *Aug. Got. Krause* Lituanen und dessen Bewohner in Hinsicht der Abstammung, der volkstümlichen Verwandtschaft und Sprache. Königsberg 1834. S. 54—68, 161—166.

3) *Joh. Gust. Cuno*. Forschungen im Gebiete der alten Völkerkunde. Berlin 1871. I, S. 41 folg.

4) *Mat. Praactorius*. Deliciae prussicae oder Preuss. Schaubühne. Berlin 1871. S. 47.

Principas nubaudimo pagal dorišką pamata

(Iš „VI. Solovjevo“ vertė Pagnikstis).

Isčius skriaudai vieno žmogaus link kito, kaip-tai musant stipresnio silpnesni, mudi-ninką šios skriaudos judina du jausmu ir pa-trankimai prie dviejopų veikūiu. Pirma, re-gentis nori apgiunti užgautaji, — antra: ap-maldyti užgautojų. Abuda noru paėma iš vieno doriško saltinio: pripažinimo svetimo

gyvenimo ir guodajimo vertybės artymo, psichologiškai paremtos ant jausmo gailėsčio. Man bėtarpei gailia šios ypatos, kestančios kuniškai ir dvasiškai; dvasiški jos skausmai išsireiskia tame, jog jos asaboje sudarkyta garbe žmonių. Bet toks išorinis sužeidimas žmogaus vertybės surištas neatbutinai su paūlimų dorybės pačiame užgautojuje; viens ir kits laukia panaujinimo. Nors psichologiškas jausmas link užgautojo ne panašus į jausmą kas link užgaviko, antai: pirmas — tai grynas gailėstis, tuotarpū antrame viešpatuoja pasipriešinimas ir doriskas apmąudas; bet idant šis apmąudas stotu doriskū, jis ne turi pereiti į nespravėdliavstį link apskūstojo, į panaikinimą jo tiesų, nors šis panaikinimas pagal įturį skirese (medegiskai) nuo tiesų nuskriaustojo. Šis antrasis turi laukti mūsų pagalbos, tuo tarpu skriaudikas — įprotinimo (protiško peno) iš mūsų pusės. Doriska parima šių abėjų privalumų (link protiškų esybių) viena ta pati: — plačiausias pripažinimas vertybės žmogaus asabos; tai-gi dārkymas šios vertybės suteikia numyse doriską reakciją; brandolis šios reakcijos abukartu vienodas, ne žiurent į skilavystę, net priešingumą jos psichologiško apsireiskimo. Teisybe, suteikus per skriauda tiesei ar koaerfio skausmus-žmogystai, ši reikalauja didesnio sągailėjimo jos; bet, apsuakai kalbant, skriaudikas, prastojes doriskus žiedus, vertas gailėsčio plačiausioje prasmėje: Ar šaip, ar teip, bet doros principas reikalauja, idant mes pripažintume tiesą abiejų ant mūsų pagalbos jų nelaimėse. Pagal šią doriską pažintą kyla liogiškai (ką rasme paskiau) tikri supratimai apie tiesą ir doriskas uždotes bendrystės. Bet tas principas, reikalaujes dorisko apsačio link abėjų pusių, — da ne per visus pripažintas, ir mus reikia jį apginti nuo dviejopų kilmių prieštarautojų. Vieni (jų nuomonė ik šiai dienai galingiausia) pripažysta tik tiesą nuskriaustojo ir nukentėjusio ant apginimo ir atmokėjimo; — peržengėji-gi arba skriaudiką (datyrus jo kaltybę) paverčia į kestančią lieta atkeršyjimo, atema jo tiesas; užkelė ant jo sprando jungių visotinio prispaudimo, net išnaikinimo. „Vagiui ir kilpa!“ šaukmė tamisčių. Dabartiniame laike anga antra kraštutine doktrina, pagal kurią peržengėjus turi tiesą laukti tik-tai pamokinimo žodžiais, atitolinus nuo jo gvoltingas veikmes, kuomi panaikinta ant praktikos tiesą apginimo nuskriaustos žmogystos, ar bendrystės, nepaobjingumas jų buvio surištas su pasisekimu pamokinimo ir įprotinimo; — su kuo ten problematišku, ne paprintu nė jokią valdžią, jokio kontrolio ne turinčiu.

Istirinesva šis doktrinas; — a) doktrina atkeršyjimo, b) doktrina įprotinimo žodžiais.

II.

Doktrina atkeršyjimo raūda tikrą išaiškinimą, bet abėjotimus darodyjimus; labai svarbu, istirinėjant ją, ne painioti vieno su kitu. Gyvalis, užklyptas kitu — žiant jį suesti, kovoja pagal jausmą saulaikos dancėis ir nagais, stokoiant spekos šiuose sprunka tolyn kuosmarkiausei. Nieks ne jieskos tame dorisku paraginimu, anot kuniškoje sauginioje žmogaus kurio prigimti įrankiai apsiginimo sudrėntinti ir išmainyti ant ginklų dailydės. Bet žmogus, net laukinis, ne gyvena vienot-vienas; jis priguli prie jokios nors socialiskos grupos: šeimos, bendrystės ir t. t. Tai-gi kova su priešu ne baigėse dvakoviu. Užkankinimą ar kitą užgavinimą, padarytą vienu, jaučia visa grupa, — ir duobe dėl atkeršyjimo iskasta. Visą mechanizmą šiame atsitikime judina instinktas kolektiviskos santalkos, anot pas bites ar kitus drangiškaujančius vabalus; užtariant už savąjį, šeimina, bendryste gina savę; keršyjent už savąjį, ji keršyja už savę. Bet ir skriaudikas ne vienas: jį gina jo draugiečiai. Atskiri susirėmimai pereina tokiu budu į kovą tarp draugysčių. Poezija Homero užlaike dėl mūsų akvyvus paveikslus paženklintu svojoniu tarp bendrysčių, kaip-tai: trojaniską karę iš priežaščio ypatingos skriaudos Pariso link Minelajaus. Istorija arabų iki Mahometui pilna aprasymais šitokių karių. Prasmės-peržengimo ir nubaudimo čia, bargei sakant, ne gyvuoja: skriaudiką čia laiko už priešą, kuriam rengese atkeršyti, bet ne už peržengėjį, kuri nubaudžia. Vietoj dabartinio kriminalo, čia viešpatuoja visur pripažintas ir įkurtas paprotis krajiško keršto. Kitokios kilmės skriaudu, apsuakai sakant, nėra šioje patriarchaliskoje stadijoje. Rysis atskirioje giminiškoje grupoje itin tvirta, ir autorifėtas patriarchaliskos valdžios perdaug didelis, idant pavieni ypata pasikeltu prieš kitas: išrodytu, jog viena bite stėgese pergalėti visą kelmą. Žinoma, žmogus ir giminiškame buvyj užlaiko buklumą link asabiškos saurėdos, kuri kartais sudrumščia dangų patriarchaliskos tvarkos, bet šius saurėdiškus apsireiskimus nugalabina iskartb patriarchaliska valdžia, ne suteikus visotinių trucksnų. Padėjimas mainose persikelus į viešpatystės buvj, t. y. susivienyjus daugelioms šeimynoms, gėntkartems (teip ar kitaip, pagal šius ar kitus patraukimus, ar piverstinu budu) ap-link vieną visotinį vadą su daugiau-mažiau organizuotą valdžia: nyksta sauvalia atskirių šeimynų, lieka panaikintu paprotis krajiško keršto. Giminiškas buvis, kuri nugyveno teip

ar kitę visos tautos, kilo iš prasiplatinusios Seimijos. Dalvkaš dabar tame, kaip išauga giminiškas buvis į viespatystę buvį? bet tą jau aiškina istoriškai patirimai. Gana priminti smarką kilimą galingos musulmanų viespatystės iš sudarkytų gentkarčių šiaurinės Aravijos. Abėnai pradžia viespatystės toki: garsūs savo įpatingomis spekomis — yadas kariškas, ar dvasiškas, dažnai — abudu vienoje ypatoje, su nuojanta savo istoriško pašaukimo, teipogi saumylis apstato savę žmonėjus iš visokių giminyščių, gentkarčių, suteikus su jeis tarpgiminiską, tarpgentiską brandolį, aplink kurį juda, pagal gerą norą, ar priveržtinai tantos, gentkartės, gavus nuonaujos viespatystės valdzios zokonus ir rėdiną ir prastojus daug-maž savystovą. Išradus kokioje nors grupoje bendriškoje jerarchiškai organizuotą rėdą su centraliską augščiausią valdžią, tvirtą kariumėnė, finansus, renkamus iš donių ir pagalvinių, ant galo zokonus su kriminaliską sankcija, — mes regėme šioje grupoje tikrą charakterį viespatystės. Visi augščiau pridurti ženklai rado vietą musulmaniškoje visuomenėje paskutiniuose metose Mahomėto gyvenimo. Stebėtinai, jog istorija pirmojo susitaikymo šios viespatystės sudrutino iki nekuriam laipsniui teoriją politiško kontrakto: visi svarbiausi žingsneį Mahomėto šiame reikale aprupintas formaliskais sąkalbeis, pradėjus nuo teip vadinamos „prisėgos moteriškių“ ir užbaigus paskutiniomis išlygomis, kurias jis išdave Mėkoje, galutinai pergalėjęs gentkartę Koreištų ir jų užstojėjus. Pažinklinsma, jog visuose šiuose sąkalbiuose visuramiausiu yra atmaina kruvino keršto tarp gentkarčių ir tautų viespatystės. Su šiuomi tiesei surištas naujas apsireiškimas ant ploto tiesos. Anksčiau ne buvo skyrio tarp publiškos ir privatiškos tiesos: zokonose kruvino-keršto interesai rinktinės grupos ir atskirios ypatos draugavose tarp savęs, nės nedidelėje bendriškoje vienuomenėje, kaip šeimyna, gentkartė, visi ar didesne dalis sąnarių galėjo gerai pažinti viens kitą, tokiu būdu kiekvienas dėl visų ir visi dėl kiekvieno sutverdavo, apskai sakant, realiską diduolę (Grösse). Kadangi, kilus viespatystei visuomenė išaugo į šimtus tukstančių, į milijonus žmonių, — tai čia realiskas susitaikijimas tarp vieno ir visų neveiktinas; darose aiskia skirtuvystė tarp visotinių ir atskirių intėresų, ir paeilei su šiuomi — tarp publiškos ir privatiškos tiesos, prieg. tam pirma sukergtą dažniausei su kariškais dalykais ir diplomatiškais susinešimais, — antrąjį (contra mūsų dabartiniams teisdarystės supratimams) surišta su procedūra tokių atsitikimų, kaip užmušimas,

nuplėšimas, smarkus sužeidimai. Pirmiau (giminiškame buvyj) visos panasios piktadėjystės užgandavo tiesei visotinį interesą, ir visa gentkartė baudavo kaltiniką ir jo draugiečius. Įvykus platesnei formai viespatystės, ši tiesa ir paprotis kruvino keršto atimtas nuo gentkartės, bet ne įsikunijo (pirmutineme apjėmį ir prasmeje) viespatystėje. Nauja visotine valdzia, nuo kurios paeina zokonai ir rėda, ne galia iš-karto teip užtarti interesus savo daugalių padonų; viršininkas viespatystės ne galia darbuotesi ir jausti teip, kaip vyriausiai gentkartės; ir štai mes regėme, jog ginant atskirias ypatas ir turtus viespatystės, valdzia užsiganėdina iš pradžios mažiausiu: ne tik už sužeidimą, bet ir už kiekvieną gvoiltavojimą ir užkankinimą žmogaus-žudytojus ar jo namiškei moką šeimynai nužudyto piningais done, abėnai gana nedidele. Įpatinga ši greita pereiga nuo baisio kruvino keršto į piningiską užgano-padėrymą; pagal paženkligtą pažiūrą toks suolis gana aiskus. Bet toki elementariška perskiria tarp publiškos ir privatiškos tiesos ne gali buti ligsvariu. Piningiską bausme ož kiek-vieną skriaudą atskirios ypatos ne nuramina nuskriaustos pusės ir ne suturia ant ilgesnio laiko skriaudiko, ypač-turtingo, nuo piktadėjusių. Pakurstitas tokiomis išlygomis kruvinas kerštas už ypatos nuskriaudimus, nors paniekintas viespatyste, kaip priešingas jos jieskiiniams, atgija de-facto ir stengese sugriantį viespatystės surėdimą; nės prireikėjus kiek-vienam už savę atmokėti už nuskriaudimus, kyla klausymas, už ką jis turi nešti sunkenybes, užkrautas ant jo naujų politiškių buvių? Idant išteisinti savo reikalavimus link nuosalių ypatų, viespatystė turi garantuoti jų intėresus savo teisingu apgėnimu; idant ant visados išnaikinti privatišką tiesą kruvino keršto; viespatystė turi apgaubti ją rubais publiškumo, t. y. paimti savo rankuosna jo įspildimą. Šioje augščiausioje stadijoje aiskiausei išsireiskia solidariskumas tarp viespatystės valdzios ir jos atskirių padonų. Viespatystės uždote: aprupinti nepaojingumą kiekvienai žmogystai; kiekvieną peržengimą viespatystė laiko už pasidrasinimą ant jos tiesų, kaip paojingus žingsnius prieš visotinį kuną. Visokie gvoiltavojimai ypatos ir pasisavinimai keno-nors labo suprantami jau ne kaip atskiria skriauda, bet kaip peržengimai viespatystės zokono, ir dėl to drauge su politiskais peržengimais laukia atkersyjimo pačios viespatystės.

NL.

Kriminaliskai-tiesiska doktrina atkersyjimo turi, tokiu būdu, istoriską paturą toje pras-

mēje, jog kriminaliski nubaudimai, dabar dar vartojami, rado istoriskā transformāciju: principo krūvino keršto. Seniau už nuskriaustajū atmokēdavo šiauresnis bendriškas susidraugavimas, pavadintas gentkarte; paskui pradėjo tā-pat pildyti platesnis, kolēktiviškas pavadintas viespatyste; seniau skriaudikas prastodavo akýse nuskriaustos gentkartės visas žmogaus tiesas; dabar jis, be tiesų, ypata nubaudimo akýse viespatystės. Skirtuvystė čia tame, jog gentkartės buvyj' pats aktas keršto buvo skubus ir prastas: skriaudiką, sučiupę, kardavo, kaip šunę; bet pasekmė budavo labai ivairi, anot nebaigtinos karės tarp gentkarėjų; viespatystės-gi buvyj', advernei, aktais atkersvėjimo, aprupintas publiškais valdonais, tesėsi išlėto, su ivairiomis ceremonijomis, be jokių tolimesnių painių, nės skriaudikas neb' turi gana stipro užstojėaus; jis silpnas prieš viespatystės galinumą. Pripažintas faktas, jog kriminališki nugalavimai — istoriskos atmainos kraujingo keršto. Ar nuomane keršto, t. y. atmokėjimas piktu užpiktą, kentėjimu už kentėjimą, turi but galiutina miera mūsų susitaikinimu su peržengėju? Abelnai logika peikia tokius nokalbius iš genētiviško ryšio dviejū atsitiktinų. Nei vienas darvinietis iš pripažinto juo paėjimo-žmogaus nuo žemesnių gyvulių ne nukalba, jog žmogus-gyvulis. Iš to, jog pirmtine draugija žmo buvo įkurta pleskais, joks istorikas ne garsina; buk principu Rymo viespatystės buvo plesimas. Kas link mūsų lietos, tai, jai dalykas transformācijoje krūvino keršto, tai kur pagrinde skaityti šią transformāciją užbaigtą? Žinome, jog pažūros draugijos link peržengėaus smarkei persimaine. Kas gal tvirtinti, jog galas palingvinimo pasiektas, jog kartuve, giljotina, katorgā ik-miriui ir kalėjimas, hks be tolesniu palingvinimū kriminališkoje zokondavystėje krikščioniskų tautų. Kuomet istoriska pirmuolystė stengese labjau, ir labjau aprūbiuoti principā keršto, daug filiozofų ir tiesininkų vartoja dėl apginimo šio principo ivairias nuomanes, kurios deka krastutiniui bankrotiviskumni suteiks medegā dėl nusistebėjimo ir isjuokimo ateitijos žmonėms, anot kaip dėl mus stebētini argumentai Aristotelio apginant vergijā, ar nekurių senovės bažnytinių rasėjų apie lėksrybe žemės isveizdo. Patis savyje sie argumentai, kurius sunandoja doktrina atkersvėjimo, ne vertus peržiurėjimo; kadan-gi juos vis-gi atkartoja, a jų škytūmas turi didį svarbumā gyvenime, tai noroms ne noroms patalpinsva jų kritika. „Peržengimas yra paniekinimu tiesos; tiesa tur' buti užlaikyta; nubaudimas, t. y. atėmimas tiesos nuo peržengėaus publiškā valdžia, išperka pirmajį

peržengimą, ir tokiu budu sugražinta paniekinta tiesa.“ Si švankā kalbėsa vartosė apie žodį „tiesa“. Bet tikra tiesa tur buti keno nors. Apie keno tiesā kalbame? Visu pirmā, akvyvai, apie tiesā nuskriaustos ypatos. Prie-rėngkeme šią įtalpā prie šio žodžio. Piemuo Abėlis, be abėjonės, turi tiesā gyventi ir naudotise iš visų linksmenybių gyvenimo; bet ateina piktadėjus Kainas, ir pertraukia šią tiesā per užmušėjystę. Dabar reikia atgauti panaikintā tiesā; štai atvyko publiška valdžia ir, atmetus aiškā persėrgėjimą, šv. rašto, karia užmušėju. Na-gi, ar tiesa Abelio atgauta, ar ne? Kadangi nieks ne apsims tikrinti, jog nužudymas užmušėaus atgaivina užmuštajū, tai reikia tiesā suprasti ne kaipo tiesā nuskriaustojo, bet keno kito. Kita ypata tiesos, panaikintos užmušėjystę, gal buti pati draugija, ar viespatystė. Visos atskirios tiesos (gyvenimo, turto ir t. t.) garantuotos viespatystē; ji atsako už čiclybę, apginus savo zokonais. Zokonas, užginantis pavieniams ypatoms kankinti pagal savo pažiurā sanarius viespatystės, įkurtas per viespatystę; tai-gi peržengimu prieš jį tapsta atmėstā tiesā viespatystės, ir nugalavimas užmušėaus, ne sutveria iš-naujo tiesos nužudyto; bet tik panaujina tiesā viespatystės ir svarbumā zokono. Šis argumentas vienas iš teisingesnių, bet visai nē-tikęs dėl mūsų klausymo. Gyvuojent zokonams, peržengimas jų, aišku ne turi atlikti be pasekmių, ir tą dalykā turi aprupinti viespatystė. Bet klausymas ne principe išnaikimo peržengimū, kaipo neispaldimo zokonų, nės pagal šį pamatā visi peržengimai vienodi. Jei zokonas patis savyje švestas, kaipo paeinus nuo viespatystės, tai visi zokonai vienodai švesti, visi vienodai isreiskia tiesas viespatystės, ir visi jų peržengimai be skirtuvystės reiskia pasipriesinimą prieš viespatystės tiesā. Medegiska skirtuvyste peržengimū surista tik tais atskircis interesais, kurie per juos sudarkyti; iš formaliskos pusės, kiek vienas peržengimas (žinoma zurechnungsfähiger) reiskia valią, priesingā zokonams viespatystės, kaip tokios, ne pripažįstancią jos t. y. valią paoci; ir pagal šią pažiurā likskai reikėtu visus peržengimus nubauti vienodai. Bet ivairiškumas audimū, visose zokondavystėse už visokių peržengimus aiškei rodo, jog apart abelno principo nubaudimo yra dar kitas, spėcifiškas, isreiskęs ipatingā rysi tarp šito peržengimo ir šios bausmės. Doktrina atkersvėjimo mato tokį rysi tame, jog tiesa, atimta per peržengimą, turi but panaujinta atsakanciu ar vienopu budu: kaip-tai, užmušėjus tur buti užmuštas. Koks-gi čia vienodumas? Garsiausi apginėjai šios doktrinos mąsto tokiu

buđu: „tiesa-dalykas pozitiškas, sakysme, + (plius); peržengimas jos - negatiškas - (minus); ištikus „negatiškumui“ paveiksle peržengimo (daleiskime, pertrauktas siulas gyvenimo žmogystos), geistina sutverti antrą, taip sakysme, „nepripažinimą“ (nubausti myriū žmogžudį); tokiu būdu dviejopas „nepripažinimas“ suteiks pozitišką padėjimą, t. y. panaujintą tiesą: minus, padaugintas minusu, duoda plusą. Puiki kalba! Pirmiausi, užtėmisme, jog prasmė „nepripažinimas nepripažinimo logiškai išreiškia susitaikinimą tarp dviejų priešingų aktų; antai: pikta pakreipia mano valios-tai „nepripažinimas (doriško zokono); advėniškas aktas valios, stengsis pergalėti pirmąją; bus tikrai „nepripažinimas nepripažinimo“, pasekmė bus pozitiška; kelent peržengimą, kaip išreiską blogos valios, iki laipsniui „nepripažinimo, turėsme garsinti, jog nuosirdis gailėstis peržengėjaus stojosi „nepripažinimu nepripažinimo“ (t. y. ne fakto, bet suteikusios jį priežasties, paeinančios iš gilumos dūšios peržingėjaus), ir siekei stovėi pozitiškais; ir doriškas atgijimas bus aprupintas. Bet nužudimas peržengėjaus aišku, ne turi tokios pasekmės; čia „nepripažinimas“ taikina (kaip ir peržengime) į ką - ten pozitišką, į žmogaus gyvenimą. Ne galima, akyvas dalykas, pripažinti, idant nugaliavime peržengėjaus lieta „nepripažinimo“ stotu pats peržengimas, nės tai faktas negrižtinai atsitikeš, ir, pagal užtėmyjimą šv. tėvų, pats Dievas ne gali padaryti, idant atsitikusis būtų nę atsitikusiu; bet tą „nepripažinimą“ ne galima pakreipti ir prieš blogą valią peržengėjaus; nės viens iš dviejų: ar jis gairėse už savo piktadėjystę: blogos valios čia ir šašelio nebėra; ar jis nieko ne nori žinoti: ne joks įkalbėjimas ne permains jo valios, — ir tokiu būdu priveržtini veikimai artymų ne igalės suminkštyti ir perdirbti jo valios. Bet pakreipus „nepripažinimą“ ne prieš, blogą valią, a prieš reališkas dovanas gyvenimo, turėsme jog tik nuošalinį „nepripažinimą“, bet ne „dvių“, ne „nepripažinimą nepripažinimo.“ A iš paeilios dviejų atskirių nepripažinimų ne gal iseiti nieko pozitiško. Prietaika čia algėbraiškos formulės suteikia visam argumentui tik juokingą charakterį. Idant du minnsu duotu plusą, nepakaktinai parašyti juos vieny už kito, bet reikia tarp jų padėti ženklą padauginimo, bet kas supras frazą padaugininti peržengimą nubaudimu?“

(Toliau tęsis.)

Pirmi metai naujo viešpatavimo.

(Užbaiga.)

Ką-gi naujo davė naujas viešpatavimas, taip kariskai ir netaktiškai pasirodęs 17 Sausio?

Beveik nieko naujo. Mikalojus II varo toliau savo tėvo darbą, kaip prižadėjo per manifestą. Da prie Aleksandro III prasi-dėjo politika „pritraukiančios“ tiesdavystės. arba aiškiau sakant — politika „papirkimų“. Sykiu su nugenėjimų iš visų pusių draugijos saustovystės reikėjo jug išdirbt prisirišimą ir eilėse pačių „nugenėtų“. Tą dalyką pasi-stengė atlikt bjauriausiu keliu, bet tiesiog vedančiu prie siekió — keliu papirkimo. Kad pritraukt universitetų profesorius prie naujo įstatymo (1884 m.), paskyrė jiems priedą prie algos, tūliems padidinusį algą trigubai. Nuo universitetų perėjo prie zemstvų. Tar-naujantieji zemstvose iš menkų, tuožygiučių esybių išėjo į činovnikus su kepturėmis vi-daus dalykų ministerijos ir visomis preroga-tyvomis valstijos tarnų. Politika „pritrau-kimo“ pridėjo ranką ir prie literatūros. Sausio 13 dieną paskirtas tapo milijonas rublių, kaipo fondas „pensijų ir pašėpų vardo Mikalojaus II.“ paskirtas reikalaujantiems literatams ir šeimynoms. Atsirado spau-doje nedrąsus balsai, kad monarcha būtų daugiau parodęs malonės literatūros, apmal-sindamas cenzurą . . . bet tie balsai tuojuan nutilo ir viskas liko po senovei. Kas žin, ar atsiras nors vienas rimtas profesorius, ar literatas, kuris norėtų pasinaudot iš taip žemos vertės pašėpos. Tuopat žygiu neužmiršta glostyt ir pačios biurokratijos, didinant algas ir dauginant vietas.

Jeigu galima užtėmyt ką naujo naujamė viešpatavime, bent-gi duodančio jam ypatingą paveiklą, tai politiką „klastos“, prikergtą prie politikos „pritraukimo“ ir prievartos. Naujas viešpatavimas, prireikėjus, moka sau-goti vienvaldystę nuo mažiausių pasikėsinimų neblogiau už senąji. Kartais, kada lengvai atseina, kokiuose ten mažmožiuose; valdžia moka pažaist su draugijos nuomėnėmis. Nors tas žaistas žmonėms išmanantiems labai aiškus, bet visuomėnei, neturinčiai politiko iš-silavinimo, gali net patikti.

Pirmiausių klastininku pasirodė tiesos ministeris, Muravjevas, užkviesdamas draugiją pasakyt savo nuomonę dalykuose atmainymo tiesdavystės. Mažiausias laisvos išreiskimas nuomonių tospat draugijos laikomas per nusi-dėjimą; spauda turi surištą rankas ir kojas; visupadoniausi adresai gimdo 17 Sausio . . . Ir da biurokratijai tenka drąsos apsimesti, buk ji nori pasirodavot su draugija, teikiasi pagerbt jos nuomonę! Atsirado, žinoma, ne-

išmanėliai, kurie pasiskubino pasidalinti su Muravjevu savo nuomenėmis. *Sancta simplicitas!* Taspat Muravjevas čia šaukia draugiją paduoti savo nuomonę, o čia tuopat žygiu stengiasi iš paskutiniųjų prislėgt draugijos nuomonę, išeinančią iš literatų lupų. Visokių pažvilgių Peterburgo literatai, skaitlinje 78, išreiškė carui savo norus šitame prašyme:

„Jūsų Imperatoriška Didybė Visumaloningiausias Viešpatie! Perstatant tiesos ministeriui peržiūrėjimą tiesos įstatymų, Augustiausias Gimdytojas Jūsų nenūžilo prieš pabaigą gyvenimo savo rankos parašu išreiškė norą, kad teisybė ištikro susitvirtintų Maskolijoje.“

„Maloningam manifeste 14 lapkričio visi Jūsų padonai su lukesciu patėmyjo, juog Jūsų Imperatoriška Didybė laikote teisybę per pamatą žmonių gerovės.“

„Iš tų žodžių semiame drąsą užimt Jūsų atydą savo visupadoniausiu prašymu.“

„Viešpatie! Skaitlinje Jūsų padonų yra visa profesija, stovinti už tiesos; tai literatų profesija. Mes, raštininkai, arba suvisai negalime per spaudą tarnauti savo tėvynei, kaip mums liepia sąžinė ir pareiga, arba, — nū tiesos apkaltinimo ir tiesos apginimo, be tardymo ir sudo — kenčiame baudimus, siekiančius kartais net ištisų išleidimų.“

„Prastais administratyviškais paliepimais atimta iš apsvartymo spaudoje klausimai mūsų draugijos gyvenimo, labiausiai reikalaujantieji teisingo ir iš visų pusių išgvildinimo; prastais administratyviškais paliepimais atimta iš viesų gabinėtu ir bibliotekų knygos, apskritai cenzūros neužgiutos.“

„Visas apšviestas svietas pripažįsta jau maskolių literaturai didelę svarbą. Tai-gi teikitės, Viešpatie, priimt jų po tiesų priegloba. idant prigulėdamas tiktai nuo jų ir jų ginamas nuo betarpinio svietiškos ir dvasiškos cenzūros prieštaravimo maskoliškas spaudintas žodis pagal savo ištesėjimą galėtu tarnauti garbei, didybei ir gerovei Maskolijos.“

Muravjevas paaikšino, kad to prašymo siekis — suklaidint carą, pasinaudojant iš jo menko patyrimo, kad tas prašymas reikia atmesti, kad administratyviški paliepimai vartojami spaudoje retai ir siekia tik neistikimus žmones, prie kurių reikia priskaityt ir pasirašusieji ant prašymo. Caras, žinoma, paklausė Muravjevo ir tą literatų prašymą atmetė.

Apart atmetimo augsčiau minėto prašymo, per vienus metus naujo viešpatavimo prisirinko gana liudyjimų ypatingos Mikalojaus II malonės dėl spaudos, kurios tarnams pats

savo vardo pašelpą — įsteigė. Išviso, nuo dienos užžengimo ant sosto Mikalojaus II, uždengta 6 organai ir atsakyta 86 išleidimams, neskaitant atimtų iš bibliotekų knygų, loistų Aleksandro III, neskaitant daugybės cirkuliarų, užginančių rašyt apie „devalvaciją“, apie komitetus prasimokinimo, apie 8 valandinę darbo dieną ir t. t.

Antras perstatytojas politikos „klastos“ tai finansų ministeris, Vitte. Jis moka iš visko pasinaudot ir viskam duot išveizdą „viešo gero.“ Pataria, kad paranku numušt prekės javų dėl žmonių žemdirbių. O kad už tai nerugotų dvarponiai bajorai, Vitte pavarymui tuopat prekių augštyt paskiria 10 milijonų rublių ant supirkimo javų intendantuoms nuo pačių žemdirbių. Tais žemdirbiais, žinoma, pasirodė didieji dvarponiai. Javų superkama daugiau, ne kaip reikalauja intendentūros, tai-gi, laikymui javų siulo savo aruodus patys pardavikai. Už tokį pasišventimą su aruodais negalima paskui rugot ant pardavikų, jeigu kartais lyg tyčia atsiranda koks „vabalas“ ir grudus išėda. Čia nieks nekaltas, piningai už grudus paimti... Tokipat sieki pagelbėjimo dvarponių turėjo ir davimas pašelpų ant javų iš Valstijos banko, jau 93 m. pasiekusių 42 milijonų rublių. Pats „Viestnik Finansov“ pripažįsta, kad iš to naudojasi vien tiktai dvarponiai ir prekėjai javų. Protekcijos sistemą, tarp iškerėjusi Maskolijoje, ypatingą malonę rodo fabrikoms cukraus, nės, matote, Udielnoje, Viedomstvo turi 4 tokius fabrikus, pats caras vieną fabriką, o daug „augščiausių“ žmogystų idėjo į tą pramonystę savo dalis. Už tokį gudrumą, apsuptą iš viršaus „viešo gero“ skraistė, Vitte turi daug „diktų“ bičiulių... Liudna žiurėt kaip biurokratija, didėji žemvaldystė ir plutokratija, susitelkusios, dalinasi lobį, išplėstą iš savo prigimtos šalies, iš tų laukų išartų, iš tų griuvančių pirtelių, iš tų nutautasių albanų žmonių... Finansų stovis laikomas didžiausioje paslaptoje, ypač operacijos su popieriniu rubliu. Dabar įvykdama t. v. „devalvacija“ ir mes, mokėtojai, nieko apie ją nenumanome, nės užginta apie ją rašyt.

Ministerijoje apšvietimo dedasi taspat. Vardan apšvietimo kelia daug trukšmo tik dėl svieto akių, o ištikro, kur tik prisigrėbt gali, slėgia tą apšvietimą. Biurokratija supranta, kad apšvietimas žmonių kenkia jos gerovei, dėlto-gi pabugo, prasimušus paskutiniame laike draugijos norui paremti apšvietimo dalykus, ir stvėrėsi draugiją tame sutrukdyt ir tikram apšvietimui pastoti kelius. Vos tik naujai įvykusi draugystė pagelbos

naminiam skaitymui pradėjo savo darbą Nižn. Novgorode, štai atsirado cirkuliaras nuo ministerio apšvietimo, uždraudžiantis atlikinėti lekcijas be tam tikro kiekvieną kart leidimo prieglobėjo ir be patyrimo, ar lektorius ištikimas žmogus. Du lektoriu išvytu iš universiteto, išsiųstu į Maskvos ir uždrausta jiems dviem ant visados užsiimti mokymu. Čerņogovo gubernijoje uždrausti mokiniojų kursai, kurie buvo jau praleisti metais atgal. Leisti dėl daugybės reikalavimų t. v. žmonių skaitymai pastatyti po priežiūra net trijų institucijų: eparkijos, min. apšvietimo ir min. vidaus. Prie skaitymų prileidžiami tik žmonės gubernatoriaus užtvirtinti. Komitetai prasimokinimo ir tokiospat privatiškos draugystės, su siekiu pakėlimo tarp žmonių apšvietimo, atiduota po priežiūra min. apšvietimo. Jeigu prie šių pavyzdžių pridėsime Mikalojaus II dovanas iš 3 milijonų rublių, suteiktas sinodui, atidarius cerkviniai-papapijines mokyklas, pramanytas tik paniekinimui ir pasityčiojimui iš apšvietimo, tai lengvai suprasime pakraipą šiandieninio biurokratiško apšvietimo. Vidaus ministeris, Durnovo, savo laiške ministeriui apšvietimo, Deljanovui, pripažįsta, juog apšvietimo dalykai „gerbtini“, tik negalima jų pavesti draugsjai, nes ji tuoj pakreips viską „dvasioje nesutinkančioje su valdžios siekais.“ Tai-gi ir pristatė apšvietimo priežiurai popą ir feldfėbelį, kurie tikrai į vaikų širdis ir galvas neprileis nieko daugiau, kaip tik *samoderžaviją ir pravoslaviją*. Valdžia, slo-gindama apskritą apšvietimą, būtinai reikalingą viešam prasilavinimui, duoda liuosą valią, net pačiai draugijai, steigti profesjonališkas, techniškias mokyklas. Technizmas tas, galima sakyti, tapo manija paskutinių dienų. Ir čia siekis aiškūs: iš tokių mokyklų išeis darbininkas su mikliomis rankomis, tik be galvos; išeis geras mokėtojas mokesčių, neturintis „beprotiškų svajonių.“ Ką apie apšvietimą moterų, tai augstesnės mokyklos jau senai „apvalytos“ ir pridėt prie jų vieną ar kitą naują mokyklą nedidelę rizika, ypač kad tokias mokyklas draugija-taiso ir pri-laiko už savo pinigų. O vienok Kazanėje augstesniejie kursai neužleisti.

Nuo „technicizmo“ galime pereiti tiesiog į naujai sutvertą ministeriją žemdarbystės. Bado metuose pasirodė, kad žmonės ne tik ką miršta, neturėdami maisto, bet ne, mokesčių nemoka. Štai ir atsirado ministerija, apsiėmusi aprūpinti žmonių žemdarbių likimą, pagerinti jų buvį. Nauja ministerija sutiko vienok ant savo kelio taip daug ir taip gilių klausimų žmonių gyvenime, kad jie gali būti išrišti tiksliai per pamatines atmainas poli-

tiskų ir agrariškai-socijaliskų sąnlygų. Są-žiniškas apsvartymas tų klausimų išpat pradžių jau reikalauja laisvo ir veiksmingo dalyvumo pačių žmonių: juog pavaryt gyvenimą pirmyn gali tik tas, kas gyvenimą pa-žįsta, kas pats gyvena, o ne biurokratas. Biurokratija prisituri kitokių nuomonių. Dėlto-gi jos jauniausias kūdikis išsyk atsidurė tarpe daugelio priešingvių: biurokratija — ir svėi-kas protas; kanceliarija — ir gyvas darbas; fiskališki reikalai — ir pakėlimas gerovės valščionių, turinčių dėl to fisko kęst badą ir t. t. Žinomas daigtas, kad tokiam stovyje ministerijai žemdarbystės nelemta su-teikti žemdarbystei nė kokios naudos, ne-lemta „pakelti valščionių gerovę. Jermolovas ir K^o gerai mato savo neišgalėjimą, bet nuo darbo neatsisako. Kas jiems galvoj, kad jie tveria tik menkos vertės palijatyvus, kurie da-gi pasiliks tik ant popieros? Kas jiems galvoj, kad naudą iš pagerintos sėklos ir pagerintos galvijų veislės sunku suprasti tam, kuris dėl mokesčių turi praleist pasku-tinę karvę ir parduot sėklai paskirtus grūdus? Reikia mat parodyt, kad valdžia „nestoja rupinuisis apie reikalus ir pasisekimą kaimo ukiškos pramonystės“ — tai ir dirba, da-gi su dideliu trukšmu. Tai primėta „muzikui“ pedagogiską rodą, kad reiktų pasimokinti šiokių tokių ukės dalykų; tai prisidengę li-beralizmu (ugi-kaip), kreipiasi prie draugijos, kviečia išmanančius jos sąnarius (didžiuosius dvarponius) užklausinėja žemstvas; tai rašo publikacijas ir storas knygas apie savo didžia-darbius iš visų metų ir t. t. Kam šita ko-medija? Vyrūčiai, ne iš to galo reikėjo pra-dėti darbus. Teisybė, publikacijose randame, kad per vienus metus atidaryta ministerijos septynetas naujų žemesniųjų kaimo ukiškų mokyklų, kurios sykiu su senomis ir „už-manytomis atidaryt“ duos 80 mokyklų — po vieną ant milijono gyventojų žemdirbių. Ir užgimimas šitos ministerijos tai buvo viskas, kuo apsireiškė biurokratijos rupestis apie žmonių ukę, pamokinus 92 metams.

Visos minėtos ministerijos, pritaikant prie žmonių ir jų gerovės, išrodo lyg šundaktariai aplinkui ligonį, kuris miršta nuo stokos oro. Ligoniumi reikia oro jie aklinau užkamsioja visus plysius ir skyles, per kur galėtų oras įsiveržti. Ligonis kratosi nuo jų — jie pri-riša jį prie lovos ir kemsą į burną savo žoles. Garsiai ir daug kalba apie priežastį ligos ir apie gydymą. Jie kalba apie viską, neminėdami vieno tik, svarbiausio daigto: kad priežastis ligos tai stoka oro, ir kad tik li-gonis gautų ištrukt iš jų rankų ir atidarint duris ir langus, tai liga pereitų pati.

Visokios žinios.

Nansen'as ties žemlinia žemantgalo.

Ekspedicija Nanseno viena iš laimingesnių kelionių link šiaurinio žemantgalo. Noras ištirti šiaurines Ledjures sujudino Frankliną 1845 m. išvykti į tą nežinomą kelionę. Bet Franklinas pražuvo, nieko ne daręs. Ne viena ekspedicija da paskiau buvo susitaisususi, bet mažą pasisekimą te turėjo. Štai baigent 1893 m. Skandija sutaisė naują ekspediciją; garkrotas „Fram“ tapo prirengtas tokiu būdu, jog jis ne turėjo bijoti spausmės ledų; kelionen leidose garsus norvegiečiai antai: 1) Nansen, galva ekspedicijos, gimęs aplinkmėje Christianijos, daktaras Filologijos ir gamtiskų mokslų; 8 metai atgal, jis pirmutiniu perėjo visą Irenlandiją. 2) Otto Svėdrup kapitonas „Framo“, dešine ranka Nanseno. 3) Leitenantas Friedrich Johansen čampionas čiaurinkystės Norvegijoje, dėl ekspedicijos — tai medžiotojus, jureivis žemonieris. Anglių, petrolejaus ir valgesų, ekspedicija parupino sau dėl 2000 dienų. Plianas ekspedicijos buvo išdirbtas, pasirėmus ant galėtinios jurtekės nuo Bėringo įlankos link žemantgalo, pralinkus žemę Franzo-Jozapo, toliau banguojančios tarp Spicbėrgeno ir Grėnliandijos. Tai-gi mašrutas turėjo prasidėti nuo šiaurinių krantų Norvegijos iki Bėringo įlankai, ten laukti prasiskirstisent jurių ledams; tuomet keliauti link Naujasibiriskų salių ir toliau šiaurlink, iki ledai ne uždaris krotu savo glebiuose; tada sustos dirbė garines mašinos; žiemų šalčiui turės išaldinti garkrotą į ledą. Praslinks savaites, mėnėsei, gar pilni metai, krotas, regėtinai, stovės ant vietos, apsiauptas ledineis kalnais, bet ištikro jis slinks pamaželia tolin, iki ne išplauks į beledinę antgalinę jurią, perplauks žemantgalą, sugriš vakarineis krantais Grėnliandijos. Ne pasisėkimai anksčiau organizuotų ekspedicijų aiškus, nės krotai ne buvo prėtaikinti šioms kelionėms ir pavirsdavo skeveldomis glebiuose ledų. Tai-gi Nansen parupino dėl savęs tokį garkrotą, jog susirėmus ledams, jo krotas kildavo augštin ir likdavo čielas. Milžinai dvasios ir narsumo išbuvo 3 metus po tušėią šiaurę, pergaldėjo daug aitrių jausmų ir gryžō namon sveiki, datirę daug žinių dėl mokslo! Skaitytojus žino, kaip iškilmingai sutiko ekspediciją visa Skandija. Padarusiu čia ištrauką iš telegramos Nanseno į Londono geografišką draugystę iš Varde. Iš tos telegramos aišku, jog ekspedicija nusiseke. Išvykus iš „Jugoro skritulio“ į jures, ekspedicija atidenge naują salę Karsko maršose ir daug mažų salėlių pagal Kap - Čečulina, rado daugeliuose vie-

tose aiškus ženklus ledines ēros, ludijenčius jog šiaurė Sibirijos buvo nuo seno apkalta ledineis rubais. Už Nauj - Sibiriskų salių keleivei įsibrūke tarp lyčių ir laukė, iki Fram ne įšals leduose. Fram su ledineis laukais plaukia potruputį šiaur ir šiaur-vakarop link. Rudeni ir žiema ledas labai grudose, bet Fram išturėjo visus spausmus. Temteratura žiema buvo vienoda ir labai žema, paeilia keleta sąvaidių givarungis stovėjo sušaldintas; smarkiansis šaltis pasėke — 52,6°. Bet visi keleivei buvo druti ir sveiki. Elektrišką apšvaistą suteikdavo vėjo malūnas, kuris darbavosi geistinais. Arti 79° š. p. atrastas gilumas nuo 9ų siek. Šiauriau gilumas augo ir tęsese iki 1600 1900 s., kuonū sumustos visos teorijos, paremtos ant negilumo antgalinių jurių. Jurdugnis ne prilaike jokios organiskos gyvybes. Leitenantas Nansen drauge su Johansonu padare svarbius meteoriskus, magnėtiiskus ir astronomiskus ištyrinėjimus. Daktaras Blessing atsidave tyrinėjimui „Šiaures žibesos“. Apart to, surinkta: botaniskos, zoologiskos žinios, kolėkcijos, ištyrinėjimai gilumo, temperatūrą vandens, įsuda druskos į jurvandenį, žinios apie judėjimą ledų ir t. t. Šie datirimai permaino nemaž nuomanių apie Antgalines mares. Gilin nuo paviršio Antgalinių vandenų, išrastas suras vanduo Golfstremo su temperatūra 1,2°. Kas link skubos kelevimo, tai tame dalykė žiema ir pavasaris buvo pageidautini; tuotarpū, žieminei vėjai vasaros trukde kelionę šiaur-link. Kalėdų vakarą 94m. keleivei švente ant 83° š. p. 4 ir 5 sausio 95m. spausmas ledų stojose ne išpasakytu. Nors Fram buvo giliai įšalęs, vienok ledai lipo viens ant kito ir grasino jei ne sutreskinti Framą, tai užversti jį amžinai, vienok galingas Fram vis iškilo augštin, nei viena geležele ne brakstelėjo jame. Tai buvo paskutinis pagandinimas, nuo to laiko kelione skubiai tęsese šiaurlink. Kadangi ekspedicija, buvo ne per toli žemantgalio, tai Nansen ir Johansen, pavedę viršininkystę ant Framo Svėdrupui, leidose ištyrinėti aplinkę marių ir grįžti atgal via žemes Franzo-Jozapo link Spitzbergeno. Su savime painta. 3 rogeles, 2 četrinių laivelų ir keletas šunų. 7 balandžio keleivei pasėke 86° 14! Kadangi ledas pradėjo smarkei lužti, kelione šiaurlink stojose neb'galėtina, reikėjo pasukti atgal. Aplink ledas ir ledas, it sušalęs vilnis, atsirėmęs horizonto. Ne buvo joko ženkle gyvybės. Tame sustojo laikrodis. Atsivėre aketis, kelione stojose kas-kart sunkesne. Maisto liko laba ne daug. Sunis, viens po kitą, tapo užmušti dėl dalo kitiems. Ant galo, 22 birželio pasisėke nusauti tiulėnį; paskiau, pietumlink pasirode baltos mėsos;

maistas keleivems buvo aprupintas. Vos 24 liepos užmatyta nežinoma žeme. Bet prieiti ją buvo ne lingva, nės ledas buvo smulkus, reikėjo rėpečkentėsi nuo vienos lytės ant kitos. Vienok 6 rugpjūcio keleivei atsistojo ant sausžemes: tai buvo 3 saleles, visai apsnigtos, po 81° 38'. Nansen apkrikštijo jas „Ibvit-tenland.“ Toliau, pietunlink, apeiti vėl nežinoma sale, ant kurios keleivei pasirengę žiemavoti. Prirenge sau lindiņę iš akmenų, žemės ir samanų, stogą suteise iš skurų mūrinių apmetus jas sniegu; lajų sunaudodavo dėl virtuvystės, ant žvakių ir apsildos; mėsiena buvo vienutėlis valgis, mėsos skura — patalu ir miego maisais. Užstojus pavasariui, keleivei leidose kelionen, blakutinėjo po aplinkmę, tarp sėlių, vietomis naudojose savo laivelėmis, ir ant galo patiko ekspediciją Žaksono netoli Kap. Flioro, pasistiprino ir ant garlaivio „Windwart“ gryžo į Varde.

Paguikštis.

Vilenskame Viestnike (N. 11—96 m.) koks-ten A. T-ski praneša apie įkurimą bendrystės dėl pašalpos kaimų mokytojams Kauno rėdybėje. „Padėjimas sėdžiaus mokytojų“, sako jis — darbuojančiųjų dėl apšvietimo Lietuvos, — tikrai sunkus. Kaimo mokykla stovi kur-nors sėdžij' ar miestelyje. Kas ne žino, jog šiuose miesteliuose ir sėdžiuose, apart lietuviškos, žydiškos ir lenkiškos kalbos, rusiško žodžio mokytojus ne girdžia; daugumas net saugose istarti rusiską žodį; dažnai patiksi žydą, kurs moka lietuviškai ir lenkiškai, vienok užklaustas rusiskai, gudiskai atsako, jog jis ne supranta. Yra ir lietuvei, kurie išsėzada kalbėti gudiskai. Tarp tokių ypatų mokytojams reikia nugyventi ne dieną, kitą, bet mėnesius, metus. Susirgus mokytojui ar sėnariui jo šeiminis, jis ne sulauks jokios pašalpos nuo aplinkinių.“ Tai tokias krokodilių asaras laisto apgudintojei Lietuvos. Lietuvei priešingi rusiskai kalbai! Bet kiek išgamų kabinėtose, kiek činovnikų, policiantų, kurie kumsčia užkisa gerklę kalbančiam lietuviškai! Kalbėki ne lietuviškai, bet nors ir baisiausių rusišku žargonu, tai busi palaimintas per budelius. Panavežio apygardėj buvo teisdaris Konstant., apogėja nedorybės, kuris mokėjimą rusiskai marmalinoti — buvo surišęs su pripažinimą nekaltybės peržengėjas! Kokią politiką veda pristavai ir visa guzikuota administracija nebėr' ką sakyti. Ją puikėi žino kiekvienas skautytojus. Ar galima rasti krastą taip kantrą, nieku neprasikaltinosi, kaip Lietuvą! Stabmeldiskoje Lietuvoje rusų tikejimska propaganda rado platą dirvą; lietuvei ne sutepe savo garbės nei vienu lasu kraujo rusiškų misionerų!

Lietuvei gine rusus nuo tatorių, duodavo pasavę prieglaudą! Lietuvei sumuše galybę barbariškų kryžiuokų ir kitų krikštitojų, kurių delnas grasino suspausti Gudiją. Ir mes, mes tiek gero padarę dėl rusų, turėme, ant rubežiaus XX amžiaus, plusti savo kraujuose, mūsų moteris sukaptos ranka Klingenbergo, mūsų vaikams išdukę policiantai ištrankia lementorius! Ar da reikia blogesnio padėjimo, ar galima blogesnį išrasti? Skustėsi, jog tarp lietuvių auga neapykanta link rusų, gali tik žmogystos, nuskančiausios savo sąžinę degtinėje ir mariose paleistuvystės! Tegul tik apšvieta aplankys kampus Lietuvos, tai geležine lietuviška krutine suvaržyta krikščionišku fanatizmu, išsites ir gal but da kartą, bet tik su rusų pirmuoais, prie kliksnių marsejzės, sutrėms savo prispaudėjus!

P.

Fotografija mislios. Su šiuo užrašu buvo patalpintas laikraštij' „New - York Tribune“ straipsnis garšo Suvienytose Valstijose fotografo Rokvudo, kuris padarė didelį įspudį. Rokvudas apgarsino stebėtiną dalyką, už teisingumą kurio atsako antorius straipsnio ir ypatos, atkartojosios jo žodžius. „Nesenei, — sako Rokvudas, — prof. Blėk pašaukė mane pas sav', į jo kliniką, idant nufotografavočiau ką-tik numirusį grovą, lenką Borenskį. Grovas Borenskis buvo garbavojimas, kaipo didis žinovas egiptiškos senovės ir pašvente daug metų tyrinėjimui jeroglifų. Išimtiejie smagenis nabašniko išrodė visai normaliskai. Aš visuomet jaučiau įpatingą patraukimą link šitos „gūstos proto“ žmogaus, tai-gi paprasiau prof. Blėko duoti man namon dėl fotografavojimo dalelę smagenų mirusio egiptoliogo. Aš supjausčiau šius smagenus į plonas riekeles ir nuėmiau fotografijas, kurias čia-pat pradėjau tyrinėti su pagelbą mikroskopo drauge su mano svečiais — nekureis mokinfais vyrais. Nesunku suprasti mūsų nusistebėjimą ant smageninių minkštėjų užtėmyjome nepaprastus ženklus, kurie, pagal nusprendimą buvusių mokslovyryų, negalėjo buti gamtiskomis sėpėmis smagenų nabašniko. Tuoj, su pagelba didinanciu objektivu, aš nufotografavoju smagenų riekeles, ir po mikroskopuj tie patis žinklai, nepaligintinai aiskesni, išrodė geometriskais pavydalais. Aš pasidrasinau istarti, jog šiuose ženkluose yra daug šimvoliskumo, tuotarpu vienas iš mano prietelių, išbuvusis rytų kraštuose daug metų ir išpažinutis ten senovės rastiją, pripažino šiuose pavidaluose ženklus efiopiskos, syriskos, finikijskos rastijos.“ — Sunku nuspręsti, užbaigė nuo savės njujorkiskas laikrastis, — ar tie ženklai nieko

neriškes atsitikimas, neturęs jokio ryšio su darbais grovo, ar gal žmogaus smagenis fiksuoja išorinius įspūdžius? Ar tai nėra versmė dėl išaiškinimo nekurių dvasišku atsitikimų, prie kurių priguli ir smageninė funkcija, pavadinta „atmintė“? *Pagaikštis.*

Vilniuje pirmą dieną spalio m. (pagal senąjį kalendorių) palociaus cerkvėje buvo liturgija ant atminties sukaktuvių 100 metų nuo užgimimo Muravjovo. Cerkvėje buvo Orževskis, generolai ir da daugelis maskolių. Tokios pat liturgijos buvo visose Vilniaus cerkvėse.

Ant atminties tų sukaktuvių pagal aukščiausią pavelynimą įsteigta ir premija vardo Muravjovo prie mokslų akademijos, už 1000 r. paaukauta tūlos Batiuškovos. Premija ta bus duota už veikalą, kuriame bus aprašytas administratyviskas veikumas Muravjovo, būnant anam general-gubernatorium šiaurvakarinio krašto. Veikalas turi būti paremtas ant jau atspaudintos ir da neišduotos archiviškos medegos. Laikas pristatymo tokio veikalo paskirtas už penkių metų (tai yra 1 spalio 1901 m.).

Žydų maskolifilškos demonstracijos. Neseniai buvo dvi žydų maskolifilškos demonstracijos: Šiauliuose ir Slucke (Minsko gub.). Šiauliuose žydų deputacija pasitiko archijerėjū Jeronimą su duona ir druska. Archijerėjus laikė kalbą į žydus. Slucke-gi žydų rabinas, padnodamas duoną ir druską Minsko archijerėjūi pasveikino žodžiai, ant kurių archijerėjus atsakė teipo-gi kalba.

* Pagal maskoliškus laikraščius dvarponiai Raseinių pavieto prašė vyriausybės pavelinti uždėti žemesnę ukišką mokyklą apleistame klištoriuje netoli Raseinių. Užlaikyti mokyklą dvarponiai apsiima savo kaštu.

Tūlas p. Liavgmin iš Mažeikių išsiuntinėjo apgarsinimą spausdinta maskoliškoje kalboje, kurį lietuviškame vertime čion paduodame: Guodojamas Tamista! Laikau reikalingu pranešti guodojamai publikai, kad iš daleidimo valdžios išleidžiu du kalendoriukelvedžiu; žemaitiškai-lietuvišką po užgalviu „Zemaičiu ir Lietuviu Kalendoris ir Vadovas po Rossijos Cecoriste“*) skaitliuje 50 000 ekzempliōrū ir rusiškai-vokiškai-lėnkišką po užgalviu „Przevodnik“**), skaitliuje 30 000 ekzemphiorū, ir tolyu kasmeta išduosiu tokiaime skaitliuje, kokį bus galima išparduoti už vidutinę prekę. Aukščiaus paminėti išdavimai

paskyriami prasiplatinimui netik Piet-Šiaurvakariniuose kraštuose, bet ir miestuose Imperijos; tai-gi dėlto atkreipiau ypatingą atyda ant to, idant aukščiaus paminėti kalendoriukelvedžiai būtų pripildyti netik abelnomis geografiškomis, gelžkeliškomis, finansiškomis, astronomiškoms, etnografiškomis ir metriškoms žiniomis, reikalingomis netik žemvaldžiams ir keliauninkams, bet ir ypatoms kitokiū professiju, o ypačiai visomis artymomis žiniomis kaslink guberniju: Kurliandijos, Livonijos, Kauno, Vilniaus, Minsko ir Gartino, žmoniū aš išjieškojau visokius budus, idant išduoti tokius kalendorius, kurie būtų visiems prieinami, turtingi žiniomis ir nedaleistų konkurencijos, kadangi lygsiolaik panašaus turinio ir didamo nebuvo išduoti. Aš priimu *privatiskus apgarsinimus**) ir atskyrus *adresus***), dėl patalpinimo anų užpakalyje teksto aukščiaus paminėtų išdavimų ant kolicruotos popieros.

Jeigu Jus išrastute naudingų padaryti garbę mano darbui priėmimu ant savęs komisijos pardavinėjime šitų kalendoriukelvedžių ir patalpinime juos apgarsinimų, tai teikitės atsiųsti kaip galint aukščiaus tekstą ketinamu patalpinti apgarsinimu, nės, anie išeis iš spaudas ne vėliaus 15 rugpjūčio šių 1896 metų. Laukdamas jusų guodotinu užsakymu su tikra guodone pasilieku

Išduotojas (čion parašas Liavgmino).

Jau netoli du mėnesiai praėjo nuo laiko, kada ketino būti išleisti tie žadami kalendoriai, bet jų da negirdėti. Keli žinau siuntė užsakymus atsiųsti tuos išdavimus, bet nuo p. Liavgmino nieko neapturėjo. Geistina būtų, kad kas nors iš skaitytoju dažinotu apie tai arčiaus ir mums praneštų.

Girdėti, kad iš Peterburgo atėjo užklauskynas į prokuratorius esančius Lietuvoje: ar reikalinga lietuviams spanda lotyniškoms litaromis ar ne? Sako daugumas prokuratorių atsakė, kad butinai reikalinga.

Lietuva Nr. 42. Daugelyj' vietų Europoj' pradėjo dirbti dabar telegrafų stulpus iš popieros. Stulpai toki iš popieros nulieti, lengvi ir ilgiaus laiko negu mediniai. Australijoj'-gi iš popieros stato jau ir tūpas, kurios esančios geresnes už pastatytas iš kitokios medegos.

Tyrinėdami, mokslinčiai persitikrino, kad gėrymas degtinės, nors geriantis ir po mažai jos gertų, vis-gi yra bledingas: degtinė iš palengvo nuodina žmogų ir retai girtuoklis sulaukia senatvės. Anglijonis James White,

*) Apgarsinime rašyti lotyniškoms litaromis.

**) Teip-pat lotyniškoms litaromis rašyta.

*) Apgarsinime teip-pat storomis litaromis parašyta.

istyrė, kad iš 1000 geriančių degtinę tik 450 išgyveno iki 60 metų amžiaus, iš negeriančių-gi, ant to paties skaitliams, 590. Teip yra ne tik. Anglijoj, bet visur ant svieto: lietuviai ir dang ilgiaus gyventų, pastotų tvirtesniais, išmintingesniais, jeigu girtuoklystėmis nenaikintų savo sveikatos ir netemdytų savo proto; iš blaivių ir pati lietuvystė daugiaus naudos turėtų.

Apsigyvenusių ant Kaukazo Osetjū apšviestumai rengia šį metą susivažiavimą ant išdirbimo vienodo statrašo (rašybės) savo kalbos. Tai-gi mat ir puslaukiniai osetinai mus pralenks; jie iki pradžia šio amžiaus nė jokio rašto nepažinojo, su tuom supažindino juos maskoliai, ypač-gi jenerolas Ušlar. Kad tik tame mus nepralenktų butų kudai arba papuazai! Dangelis mūsų, ypač-gi Amerikoj apsigyvenusių autorių, prisilaiko nuomonės, kad rašyti lietuviškai nereikia nė statrašo, nė kalbos mokėti, o kaip tūliems ir numanymo apie ką rašo.

Iš Amerikos.

Minersville, Šiaurinėje Amerikoje. Naujai įsteigta lietuviška parapija Minersvilėje susideda iš 50 šeimynų, pačioje Minersvilėje yra į 30 šeimynų o likusi išsišėlė apygardoje. Bet iš tų mažai yra gerų, nės kuomet visi atsidayė dievaičiui Ragučiui ir šelpia vien tik šinkorius. Jeigu tarpu jaunųjų ir yra kuris blaivus, tai paskutinį centą praleidžia ant „einikio“. Geram kunigui sunkus Amerikoje gyvenimas, nės netik nuo žmonių, bet ir nuo kunigų buna persekiojamas.

Klebonu Minersvilėje yra kun. Matulaitis, kuris pirm to buvo kamedorium Shenandoryje, bet Shenandorio klebonas liepė jam trauktis, nės kun. Matulaitis nekartą nurodė jam jo nepriderantį pasielgimą su savo gospadinė Sabina ir su kita žaliapane, su kurioms tai mergoms klebonas nuolatos važinėja į savo farmas. Ant vietos kunigo M., buvo kamedorium kunigas Milukas naujai įšventintas, bet ir tas neilgai pabuvo pas kun. Abromaitį, nės į 3 mėnesius gavo proto sumaišymą ir tapo nugabentas į namus sumišėlių ir vargiai kada išeis iš ten.

Dabar nepoiligam įšisventys Jonas Bobbina ir Jonas Mieldazis; kunigas Abromaitis galės pasiimti savo mylimą Mieldažį.

Amerikos lietuviai nėko gero nepadarė, o jai ką ir nutaria tai tiktai keliems ant naudos o ant Lietuviams nuplėsimų. Buvo sutverė susivienijimą ir tasai gyvuoja vos tiktai ant popieros, o Europos lietuviai mano,

jog Dievas žino kas toje Amerikoje dedasi, nežinodami, kad čion visi tuno kaip pelukai miltuose. Meilė artymo čion nežinoma, kunigai viens ant kito spendžia; tas pats ir su laikraščiais. Teip štai Abromaičio „Garsas“, kuris yra ant kunigiškų akcijų, nori pragaišyti „Vienybę“, o tai dėl to, kad tasai laikraštis geriausia tarnavo kunigijai.

Shenandoryje tai dar kaip dedama, lietuviai ten šep teip gyvuoja, nės turi nors kelis klinbus, įpatingai jaunesniejie karta, o ką Mahanojuje tai visus lietuvius galima pavadinti nulepaušiais podraugia ir su jų kunigų Pantienium, kuris labai augštai nešioja savo galvą; bet toje galvoje nėko nėra apart žiupsnėlių smegenpalaikių.

Dang turėčiau ką rašyti ir svietai pranešti apie Amerikos lietuvius ir jų dvasiskus vadovus, bet nenoriu užtraukti ant savęs nepapykantą kunigų pertai baigiu savo raštą.

Kunigas Oremus.

— Dabar Amerikoje daug triukšmo, nėsa artinasi rinkimai naujo prezidento ir nėra žinios, kokios partijos liks. Republikonų, demokratų ir socialistų (darbininkų) yra jau pastatyti kandidatai, bet galima tarti, kad demokratų partija nelaimės, nėsa per 4 metus buvimo Clevelando teip žmonės įvargo, jog ne vienas ir smertį pasidarė iš bado. Socialistų partija da yra jauna ir darbininkai budami be apšvietimo per rinkimus buna apgauti atiduoti balsus už demokratų arba republikonų; tokiu budu ir socialistų partija teip-gi vargiai gali laimėti. Galima spėti, kad laimės republikonai ir liktusi už prezidentą pastatytas kandidatas Mc Kinly. — Tarp lietuvių ir-gi daug visko girdisi. Pasi-baigus gyvasčiai (ar tik apmirus) „Naujos Gadynės“, vienį gailis kiti džiaugias. Kun. Zebrys išduodamas „Rytą“ pripildo kožną numerį tik apie „N. Gadynę“, d-rą Šliupą ir „Kardą“ ir iš džiaugsmo net susūnka: „kunigas yra šviesa svietai ir druska žemės, ir tik jiems pritinka ir priguli išduoti laikraščiai, nėsa jie skelbia Kristaus mokslą!“ (imdami nuo parapijos po 100 dol. ir daugiaus ant mėnesio). — Dabartės, kaip matyti, Amerikos, visi laikraščiai pripildyti apie blogus darbus kunigijos, ypač „Vienybė Lietuvosninkų“. Kun. Zebrys budamas jų tėvų nespėja teisinti. Matyti aiškiai, kad lietuviai pradeda pažinti vilkus avies kailyje, nėsa jau mato, kad jų vadovai nesirupina daugiaus apie nieką, kaip tik apie doleriūs. Per tai lietuviai matydami tokjus bjaurius pasielgimus kunigų dažnai atsisada tikėjimo ir Dievo ir su didžiausiu įniršimu kariauja prieš kunigiją.

Bet ir dalis mūsų inteligentų negerians elgiasi už atžagarlivių kunigus. Taip d-ras Stupniskis net teatrų tvėrė dėl sustabdymo valnamarystos, ex-radikalas ir ex-bedievis, teipo-gi ex-sandarbininkas lietuviškų radikalų laikraščių d-ras J. A. pasidarė dabar didelei diėvuotu žmogum, idant su kunigų pagelba sau praktika išsidirbt. Šimet pabalges Baltimorėj' medicinos mokslą J. Margaitis neskaito jokio lietuviško laikraščio, nėra kvailai tenai rašo, tai kaip jie, girdi, gali mokyti apsviestą žmogų. Antsteinančių metų yra įstojas ant medicinos (Baltimorėje) A. Graičunas, kuris ir-gi prie kunigų laišos, idant pabaigus mokslą galėtų „gešeltą“ vartyti, kaip d-ras J. A.

Teipo-gi čionai pabaigė medicinos mokslą *Johana Zelviene* dar jauna moteriškė su tikrais jausmais lietuviystės ir, be baimės, turės pašisekimą tarpu lietuvių.

Čion dar turin pasakyti apie kun. Burbą, kuris pribuvęs į Ameriką pristoję prie „*L. M. Drangystės*“ ir, kiek galėdamas, dirbo dėl jos kariaudamas prieš kunigus, bet toliaus atsisakė nuo tos drangystės ir iškeikė ją su d-ru Šliupu. Paskui budamas prezidentu „*Susivienijimo Lietuvių Katalikų Amerikoje*“ įvedė į konstituciją skyrį, kad kiekviens sanarys turi nors vieną kartą ant metų atlikti nuodėmių išpažinimą (spaviednį). — (Lenkai čionai teipo-gi turi tokį susivienijimą, bet yra pas juos ir kitas be skyriaus tikėjimo dėl sanariu). — Tokiame įairtime jisai išdavė knygutę po vardu „*Trumpa peržvalga lietuvių darbų Amerikoje*“, kurioje niekingiausiais žodžiais dergia d-rą Šliupą, kun. Dembskį, K. Ad-tį ir kitus: Išleido dar ir laikraštį su evangelijomis ir pamokslais, bet lietuviai girdėdami bažnyčioje tą patį neskaitė jo, ir „*Vallis*“ greit nuėjo į kapus. Dabar kun. Burbą nesikūša niekur:

Didžiausias krutėjimas lietuvių yra Baltimorėje, tarpu kriaučių. Čionais yra įsteigta „*L. M. Drangystė*“, kuri da ir šiandien laikosi; čionais jie vedė didžiausias kovas su kunigais, nėra išvijo kun. Polujanskį, Dutkų, Pautienų ir dabar žada išvyti kun. Lietuvninką arba visai atsikratyti nuo bažnyčios: kriaučiai mat budami valnesniais daugiau turį laiko šį tą dažinoti ir kun. sugauti blogai darantį. Čionai išėina progresyviškas laikraštis „*Kardas*“ su-paveikslais, išduodamas pono V. Karaliaus.

19 liepos 1896 m. K. A. Budvietis.

Atsiliepimas „Vienybei Lietuvninkų“.

Nekursai p. B. „*Vienybės Lietuvninkų*“ 1896 m. tarpu ko kito meta niekingus užmėtinėjimus ant visiems lietuviams žinomo užtarėjo Lietuvos ir kitų prispaustų tautų d-ro J. J. Sauerveino (Girėno). Žodžiai to p. B. šiteip skamba:

„Mes, girdi, žiurėjome ant jo (d-ro Sauerveino), kaip ant lietuviško progresisto, bet jo darbai dabar pasirodo visai priešingi. Jis yra pirmtinis, kuris skiria mus nuo mūsų brolių gyvenančių Didžiojoje Lietuvoje ir apie juos nieko nenor žinoti, o tuos, kurie mus tautiškai sprina, kiek išgalėdamas niekina. Jisai yra vokiečių pasiūstas darbuotis, idant Prūsų lietuviai nešusimislytų vienytis arba tautiškai prijaustų Did. Lietuvos broliams, ką jisai ir daro. Jisai keletą darbininkų išdavė vokiečiams ant persekiojimų. Jisai draugauja su išgimais bei naikintojais lietuvių, jis lietuvius mūsų pavertė į aklus koferio garbintojus.“

Tiek bjaurybės išpylė tasai rastininkėlis ant garbingo d-ro Sauerveino, tiek užsipelnusio dėl Lietuvos! Ar patvirtino p. B. savo žaunas nors vienu faktišku darodymu? To mes nematome. Dyvinaš drąsumas redakcijos „*Vienybės*“ įalpinti savo laikraestyje viską, kas tik nuo plunksnos rašėjų nukrinta. Kur Jusų gėda? . . . Ir tai jau ne pirmą kartą skaitome tame laikraestyje insinuacijas ant Prūsų lietuvių. *Ne Prusas.*

Apgarsinimas.

Redakcijoje „Varpo“ yra trys rankraščiai Vinco Kapso, pritaistyti spaudinimui atskirose knygose: 1) Kalnas 2) Lašvos valandos (eilės) 3) Pasakos (eilėmis). Kas norėtų spaudinti savo kaštu, tekreipiasi į redakciją „Varpo“.

Piningus ir laiškus į Varpo (ir Uki-ninko) redakciją siunčiant, reikia šitoksai adresas padėti: Hrn. Dr. Bruažis, Tilsit, (Ostpreussen).

Turinys.

Klausymas apie ištekejimą tarp mokintų moterų. *Pagaikstis*. — Iš liuberiškos kalbos: Dr. *Basanavičius*. — Principas nubaudimui pagal doriską pamatą *Pagaikstis*. — Pirmieji metai naujo viešpatavimo (Užbaiga). — Visokios žinios: Nansen'as ties žieminiu žemantgalo. *Pagaikstis*. — Vilenskame Viestnike. P. — Fotografija mišlios. *Pagaikstis*. — Vilniuje. — Iš Amerikos. K. A. Budvietis — Atsiliepimas „Vienybei Lietuvninkų“. *Ne Prusas.*